

Rybak, Henryk

Płock w 30-leciu Polski Ludowej

Notatki Płockie 19/4-78, 9-11

1974

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PŁOCK w 30-leciu Polski Ludowej

Płock, który w swej tysiącletniej historii odegrał doniosłą rolę będąc wpływowym ośrodkiem politycznym, administracyjnym i kulturalnym w naszym kraju, największy niespotykany dotąd w historii rozwój osiągnął dopiero w warunkach socjalistycznych przemian, jakie dokonały się w 30-leciu Polski Ludowej.

W początkach kształtowania się ustroju socjalistycznego Płock, podobnie jak wiele innych miast w Polsce, był ośrodkiem o charakterze prowincjonalnym, bez rozwiniętego przemysłu.

Po okresie odbudowy i rozbudowy potencjału gospodarczego, komunalnego i socjalnego miasta w latach 1945—1960, punktem zwrotnym w jego historii były podjęte przez najwyższe władze polityczne i państwowe decyzje o lokalizacji na naszym terenie wielkiego kombinatu petrochemicznego. Budowa kombinatu petrochemicznego i dynamiczny rozwój innych gałęzi przemysłu stanowiły niepowtarzalną szansę wszechstronnego rozwoju miasta. Szansa ta została wykorzystana, o czym świadczą najdobitniej następujące dane:

— wartość produkcji całego przemysłu płockiego, reprezentowanego w roku 1945 przez branżę metalową, stoczniową i rolno-spożywczą, wynosiła około pół miliarda złotych. Natomiast w roku 1973 po rozbudowie Fabryki Maszyn Żniwnych, Stoczni Rzecznej, zakładów przemysłu rolno-spożywczego i terenowego oraz spółdzielczości, a zwłaszcza przemysłu chemicznego wartość ta osiągnęła już ponad 23 mld zł.

Ilość środków przeznaczonych na inwestycje w Płocku w przeliczeniu na jednego mieszkańca w latach 1960—1973 była największa w Polsce. Wzrosło zatrudnienie w gospodarce społecznej z 3,5 tys. w roku 1945 do 46,6 tys. w roku 1973; w przemyśle zaś, w tych samych latach, zatrudnienie wynosiło odpowiednio — 3 tys. oraz 21,4 tys. Oznaczało to także wzrost aktywności zawodowej ludności z 22,6 do 48,2, zaś kobiet w wieku produkcyjnym — (18—59 lat) z 28,0 do 48,3. Równoległe z dynamicznym rozwojem przemysłu powstawał prężny ośrodek budowlany, zatrudniający ponad 13,0 tys. pracowników. Ten szybki wzrost zatrudnienia w dwu podstawowych działach gospodarki narodowej zadecydował w konsekwencji o niespotykanym w innych miastach kraju powiększeniu się liczby ludności — z 28 tys. mieszkańców w 1946 roku do 82 tys. — w 1973 roku. Miał także wpływ na rozszerzenie sieci szkolnictwa oraz zmian kierunków kształcenia zawodowego, zapewniającego wysoko kwalifikowane kadry dla nowoczesnego przemysłu. To właśnie było przyczyną utworzenia poraz pierwszy w historii miasta wyższej uczelni politechnicznej, kształcącej inżynierów chemików

mechaników oraz inżynierów budownictwa. Status miasta przemysłowego narzucał określone potrzeby w zakresie zapewnienia właściwych, na odpowiednio wysokim poziomie warunków bytowych ludności miejskiej, które trzeba było w maksymalnym stopniu zaspokajać. W aspekcie tych potrzeb w roku 1960 opracowano program rozbudowy miasta, uwzględniający udział finansowy poszczególnych resortów i władz wojewódzkich. Niezależnie od dotacji państwa, przeznaczonych bezpośrednio na rozwój miasta poszczególne resorty z puli ponad 24 mld zł przekazały dodatkowo 2% tej sumy, którą wykorzystano wyłącznie na realizację inwestycji miejskich. W wyniku realizacji tego programu w poszczególnych działach gospodarki miejskiej osiągnięto dość znaczne sukcesy. W zakresie budownictwa mieszkaniowego w latach 1945—1973 wybudowano 48.771 tys. izb mieszkalnych, dzięki czemu obniżono wysoki wskaźnik zagęszczenia na jedną izbę z 1,87 w 1950 r. do 1,27 w 1973 r. poprawiając równocześnie standard mieszkań i ich wyposażenie w nowoczesne urządzenia komunalne. Jednocześnie w ramach prac adaptacyjnych modernizacyjnych oraz remontowych poprawiono warunki mieszkaniowe w budynkach starego Płocka, co znacznie zmniejszyło dysproporcję między starymi i nowymi mieszkaniami. Rozwój budownictwa mieszkaniowego determinował konieczność rozbudowy sieci i urządzeń wodno-kanalizacyjnych. Dlatego też zbudowano nowe ujęcie wody łącznie ze stacją uzdatniania, zwiększono długość sieci wodociągowej z 30 km do 112 km i sieci kanalizacyjnej z 25 km do 90 km. W bieżącym roku, niezależnie od czynnej już i stale rozbudowywanej oczyszczalni ścieków w kombinacie petrochemicznym oddany zostanie do użytku nowoczesny obiekt mechanicznego i biologicznego oczyszczania ścieków miejskich.

Ciepłownictwo jest stosunkowo nową dziedziną gospodarki miejskiej. Możliwość ogrzewania miasta zrodziła się z faktu budowy elektrociepłowni w Petrochemii. Będący w realizacji projekt podłączenia do sieci grzewczej nowych bloków obejmuje cały obszar miasta poza budynkami jednorodzinnymi. Ma to dodatkowe znaczenie i z tego względu, że można było zlikwidować małe ciepłownie opalane węglem, które zanieczyszczały atmosferę miasta.

Realizacja inwestycji mieszkaniowych na rozległych terenach ogrodów i zieleni przyczyniła się do ich znacznego ograniczenia. W związku z planami rozwojowymi uwzględniono budowę nowych skwerów, pasów zieleni i ogródków działkowych. Powierzchnia zieleni — płuc miasta zwiększyła się z 35,4 ha w roku 1950 do 84,4 w 1973 r.

Wychodząc naprzeciw rosnącym potrzebom komunikacji wybudowano i zmodernizowano ponad 45 km ulic. Powołano miejskie przedsięwzięcie zapewnijące regularną komunikację w mieście i w okolicach podmiejskich. Mając na uwadze potrzeby przemysłu i rozwijającego się ruchu turystycznego wybudowano hotel i dom turystyczny, w wyniku czego liczba miejsc wzrosła z 46 do 441.

Wysoki przyrost dochodów ludności wymagał rozszerzenia zarówno bazy handlowej jak i podaży towarów. W związku z tym zwiększono ilość punktów sprzedaży z 202 w roku 1946 do 461 w 1973 roku, a powierzchnia użytkowa samych sklepów wzrosła z 4.600 metrów kwadratowych do 28.587 metrów kwadratowych, obroty zaś miejskiego handlu w końcu 1973 r. wyrażały się kwotą 2 miliardy 37 milionów złotych.

Zatrudnienie 17 tysięcy kobiet w płockich zakładach pracy narzuciło problem stworzenia im dogodnych warunków umożliwiających — bez ujemnych skutków dla rodziny — wykonywanie obowiązków zawodowych. Ten cel osiąga się przez rozbudowę bazy gastronomicznej i żywienia zbiorowego, rozszerzenie sieci przedszkoli i żłobków, także poprzez zaopatrzenie rynku w sprzęt mechanizujący pracę w gospodarstwie domowym oraz w gotowe wyroby garmazeryjne i odpowiednio przygotowane półprodukty żywnościowe. Oddano społeczeństwu 28 nowych zakładów gastronomicznych i zbiorowego żywienia, podczas gdy w r. 1955 było ich zaledwie 10. Zbudowano 5 nowych przedszkoli, zaś ilość miejsc w żłobkach wzrosła z 60 do 280. Trzeba jednak przyznać, że w tej dziedzinie działalności socjalnej jest jeszcze wiele do zrobienia. I dlatego też w programie rozwoju miasta przewiduje się bardziej intensywny rozwój tego typu placówek.

Najpełniej troska o człowieka wyraża się w zapewnieniu ludności możliwie wszechstronnej opieki zdrowotnej. W związku z tym rozbudowaliśmy bazę lecznictwa zamkniętego przekazując społeczeństwu nowoczesny szpital (680 łóżek), wyposażony w najnowsze urządzenia techniki medycznej, w którym praktycznie reprezentowane są niemal wszystkie dziedziny medycyny. Dużym osiągnięciem jest intensywna rozbudowa bazy przemysłowej służby zdrowia, która w szerokim zakresie zapewnia profilaktykę, chroniącą ludzi pracy przed ujemnymi skutkami przemysłu.

Ponad 2 tysiące pracowników służby zdrowia w tym 234 lekarzy medycyny, 6 przychodni ogólnych, 2 szpitale, 10 ambulatoriów zakładowych, 25 gabinetów lekarskich w szkołach — zapewniają wszechstronną, bezpłatną opiekę zdrowotną ludności naszego miasta.

Przemiany gospodarcze wywarły wpływ na ukształtowanie się nowej struktury społeczeństwa, w którym coraz większą rolę odgrywają środowiska twórcze, inteligencja techniczna i humanistyczna. Wywarły one również wpływ na przeobrażenia w świadomości przeciętnego obywatela miasta, wykazującego coraz wyższe

aspiracje zawodowe i kulturalne. Wychodząc na przeciw tym zmianom nadano sprawom kultury, wypoczynku, sportu i turystyki rangę nie mniejszą niż sprawom gospodarczym. Dlatego też opracowano perspektywiczny program, który uwzględniając dotychczasowe tradycje i dorobek umożliwia upowszechnienie bogatsze w treści i formie kultury teatralnej filmowej i muzycznej, a także pozwala mieszkańcom uprawiać różne dyscypliny sportu, turystyki i innych form czynnego wypoczynku. Temu celowi służą 4 domy kultury, 8 klubów środowiskowych, 2 muzea, 6 kin, 5 świetlic zakładowych, 4 biblioteki i 4 filie biblioteczne towarzystwa społeczno-kulturalne, 3 stadiony sportowe, 4 księgarnie, Szkoła Muzyczna I i II stopnia, Płocki Ośrodek Kultury, kryte baseny kąpielowe. Dużą rolę w aktywizacji kulturalnej środowiska odegra niewątpliwie teatr miejski, który rozpocznie swą działalność w 30-tą rocznicę wyzwolenia miasta.

Poza podanymi wyżej osiągnięciami do głosu dochodzą również negatywne skutki uprzemysłowienia naszego miasta. Przejawiają się one w formie towarzyszącej nieuchronnie każdej urbanizacji. Zagadnienie to, z uwagi na rodzaj tworzonego przemysłu petrochemicznego, emitującego pokaźną ilość szkodliwych związków urasta do rangi podstawowego problemu stworzenia jak najlepszych warunków zdrowotnych dla społeczeństwa. Jest to problem niezmiernie trudny i złożony. W obecnym etapie budowy mimo dysponowania dobrymi procesami technologicznymi, nie jesteśmy w stanie wyeliminować negatywnych skutków przetwarzania ropy. Podobnie trudne jest również konkretne działanie, polegające na hermetyzacji urządzeń przemysłowych, doskonaleniu systemów oczyszczania ścieków, powiększaniu strefy ochronnej wokół przemysłu powyżej 1 km. Z tych względów podjęte zostały w ostatnim okresie starania o powołanie w Płocku instytucji, której zadaniem będzie prowadzenie kompleksowych badań w zakresie ochrony środowiska naturalnego i warunków bytowych ludności w rozwijającym się organizmie miejskim. Potrzeba uzyskania między innymi tych danych jest niezbędną w obecnym okresie z uwagi na pilną konieczność podjęcia wiążących decyzji o kierunkach rozwoju miasta. Dotychczasowy plan rozwoju miasta Płocka, opracowany w roku 1960, został zdystansowany nie przewidywanym tempem realizacji inwestycji. Nie zawiązała bowiem dany, którymi dysponujemy w obecnym okresie. W roku 1973 przy współudziale Instytutu Urbanistyki podjęto prace projektowe wytyczające kierunki rozwoju miasta. Programowanie rozwoju gospodarczego miasta na tle planu rozwoju regionu i kraju przez najbardziej zainteresowane jego efektami środowiska miejscowe posiada niewątpliwie aspekt społeczny. Kierunki rozwoju miasta nie są obce mieszkańcom. Zainteresowanie nim jest żywe. Koncepcja planu kierunkowego, opracowana właśnie przez płockich urbanistów, przedstawiona została do oceny władzom i aktywowi miejskiemu. Z zadowoleniem stwierdzić należy,

że mimo poważnych utrudnień, wynikających z fizjografii terenu i innych ograniczeń opracowany plan uzyskał pozytywną ocenę. Przewiduje on dalszy, dynamiczny rozwój miasta do rządu 140—150 tys. mieszkańców w 1990 r. oraz w dalszej perspektywie do 200—250 tys. mieszkańców. Liczby te zaczerpnięte z „Projektu planu przestrzennego zagospodarowania kraju do 1990 roku” uzyskały potwierdzenie w analizach prognoz rozwojowych. Prognozy tak szybkiego rozwoju miasta stawiają go w rzędzie 13-tu najbardziej dynamicznie rozwijających się miast w kraju (oprócz dużych aglomeracji miejskich). Przywilej ten nakłada na miasto obowiązek wzorowego i wszechstronnego przygotowania się do realizacji czekających zadań lat 1976—1990. Dotyczą one w szczególności:

- właściwej oceny równowagi struktury wewnętrznej organizmu miejskiego w okresie wyjściowym do tworzenia nowego planu kierunkowego;
- oceny skutków oddziaływania przemysłu i właściwe rozmieszczenie projektowanych dzielnic przemysłowych w aspekcie ochrony naturalnego środowiska człowieka;
- zabezpieczenie terenów rekreacji i wypoczynku dla mieszkańców;
- zabezpieczenie bezkolizyjnej koegzystencji dwóch przeciwstawnych w skutkach oddziaływań zespołów dzielnic przemysłowych i mieszkaniowych poprzez właściwe ich rozmieszczenie w planie i poprzez eliminację niepożądanych emisji. Najważniejszym jednak dla miasta problemem jest i pozostanie do roku 1980 pełna hermetyzacja szkodliwych substancji.

W najbliższych latach planuje się wprowadzenie wielu nowoczesnych a nawet nowatorskich usprawnień technologicznych. Między innymi rozpoczęto już budowę pieców do spalania gazów pooksydacyjnych, co spowoduje zmniejszenie ich emisji o 80%. Najważniejszy jednak wpływ na oczyszczenie atmosfery mieć będzie eliminacja siarki z produktów uzyskiwanych w kombinacie. W tej mierze przewidujemy hydroodsiarczanie olejów napędowych o przerobie ponad 1,5 miliona ton w roku oraz paliwa do pieców technologicznych o prze-

robie pół miliona ton rocznie. Budowane będą dalsze instalacje Clausa i piece do odsiarczania gazów komorowych. W najbliższych latach przewidujemy także zakończenie zagospodarowania strefy izolacyjnej, dzielącej miasto od kombinatu. Wszystkie te planowane i realizowane aktualnie zamierzenia winny zapewnić miastu i jego mieszkańcom właściwe warunki zdrowotne. Rozważania o perspektywnym rozwoju miasta pozwalają na sformułowanie następujących uogólnień:

- plan społeczno-gospodarczy rozwoju miasta oraz wynikające z niego projekty przestrzennego zagospodarowania winny być tworzone przez odpowiednie miejscowe instytucje. Pozwoli to na bezpośrednie oddziaływanie, na kształtowanie się całego zespołu czynników rozwojowych jednostek urbanistycznych;
- za prawidłowe opracowanie materiałów wyjściowych oraz ciągłą kontrolę rozwoju organizmu miejskiego winny ponosić odpowiedzialność powołane do tego celu jednostki naukowe.

Zadaniem ich byłoby gromadzenie pełnych informacji związanych z gospodarczym i społecznym rozwojem miasta, przeprowadzanie szczegółowych analiz, które z kolei winny być podstawą podejmowania kolejnych decyzji rozwojowych. To wszystko, co osiągnięto w różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego miasta w okresie 30-tu lat władzy ludowej, uiałwia udzielenie odpowiedzi na podstawowe pytania: czy i w jakim stopniu płocczanie identyfikują się z miastem, uważają je za swoje i wiążą z nim swe życiowe losy? Z przeprowadzonych badań (w formie ankiety) wynika, że 84,2% respondentów wyraziło zadowolenie z aktualnego zamieszkania w Płocku. Ogólnie można powiedzieć, że płocczanie charakteryzują się wysokim stopniem identyfikacji ze swoim miastem, że są z nim zżyci i wiążą własne perspektywy życiowe z dalszym rozwojem miasta i rozbudową zakładów przemysłowych. Zadowolenie i chęć pobytu w Płocku powinny stać się podstawą do jeszcze większego zaangażowania w procesy współgospodarowania miastem.

